

**Kroniek nr 44: van “Innemend Italië” op 780 ex.
Mijmeringen, bedenkingen, mededelingen, schrijfsels...**

ULTIMA CENA (deel 2)

In Kroniek nr 44 behandelde ik enkele van de bijna ontelbare voorstellingen van het Laatste Avondmaal in Italië. Daarbij beperkte ik me tot fresco's die voornamelijk in eetzaalen van abdijen, conventen of kloosters werden aangebracht. Het gaf de religieuzen zowat de indruk dat ze samen met Jezus en de apostelen aanschoven voor een gezamenlijke maaltijd. Leuk was ook dat de afgebeelde figuren hen allemaal als gelijken aankeken, al werd er vaak een uitzondering gemaakt voor Judas. En dat de apostelen allen een aureooltje kregen en de paters het moesten doen met een geschoren kruintje.

Vanaf de tweede helft van de 16de eeuw krijgen we een omwenteling in de compositie. Nu komt de afbeelding los van de muur. Het fresco wordt vervangen door een schildering op doek en is daardoor niet meer plaatsgebonden aan de refter van een klooster. Dit biedt de kunstenaar de gelegenheid om het onderwerp vanuit een totaal ander gezichtspunt te presenteren.

EEN ECHTE FEESTTAFEL

Een zeer mooi voorbeeld daarvan vinden we in de San Giorgio Maggiore in Venetië. Tintoretto* grijpt naar het vogelperspectief en verplaatst de scene naar een Venetiaanse trattoria uit zijn onmiddellijke omgeving. Het enige licht is afkomstig van een kandelaar opgehangen aan de zoldering. Om het tafereel toch enigszins zichtbaar te maken grijpt hij naar de techniek van het clair-obscur. Daarvoor gebruikt hij de aureolen van Christus en de apostelen. Enkele geesten als lichtpunt verhogen het spirituele karakter van de gebeurtenis.

De hoofdpersonages zitten weliswaar nog steeds aan één zijde van de tafel, maar die staat niet meer centraal. Verder wordt de gelagzaal gevuld met personeel. Zowel mannen als vrouwen houden zich heel duidelijk bezig met de bediening van hun gasten. Ook de tafel is totaal anders gedekt. Er staan meerdere flessen op tafel en naast het traditionele brood ontdekken we vooraan zelfs een taart met kaarsjes.

Tintoretto, die eigenlijk luisterde naar de naam van Jacopo Robusti, voltooide het werk op het einde van de 16de eeuw. De techniek van het *chiaroscuro* zal door zijn tijdsgenoot Caravaggio tot in de perfectie worden toegepast. Van deze laatste hangen de werken nog voornamelijk in de Romeinse kerken waarvoor ze oorspronkelijk ook bedoeld waren. Wat uiteraard een extra meerwaarde betekent.

DE INQUISITIE

Voor ons tweede voorbeeld blijven we in Venetië. In de Accademia hangt een enorm schilderij van Paolo Veronese*. Het werk dateert van 1573 en is 13 meter lang en 5,5 meter hoog. In tegenstelling tot de duistere kroeg van Tintoretto neemt Veronese ons mee naar een luxueus feest in een of ander Venetiaans paleis. De maaltijd van Jezus met zijn apostelen staat weliswaar centraal, maar maakt duidelijk deel uit van een groter gebeuren.

Onze aandacht gaat dan ook uit naar elk hoekje en kantje. We ontdekken enkele honden en er is zelfs een kat aanwezig. Links op de voorgrond wordt een dronken dwerg met een papegaai weggejaagd. De centrale tafel wordt bediend door een zwarte man die zich schijnbaar weinig aantrekt van zijn gasten. Op het feest zijn duidelijk nog meer vreemdelingen te zien. Vooral de aanwezigheid van (protestantse!) Duitsers is opvallend, zoals het kleine groepje soldaten rechts op de trap. De sfeer is uitgelaten en past helemaal niet bij de boodschap van witte donderdag. Om nog maar te zwijgen over tal van figuren die duidelijk teveel gedronken hebben.

Het spreekt dan ook vanzelf dat het werk al vlug op heel wat kritiek kwam te staan vanuit de kerkelijke overheid. Paolo Veronese moest zich voor tal van details verantwoorden. Hij beloofde dan ook om enkele veranderingen aan te brengen. Een belofte die hij niet hield. Hij veranderde alleen de titel naar *Feest in het Huis van Levi*. Het duidt aan dat van de inquisitie in Venetië niet veel te vrezen viel. Ter vollediging kan hier nog vermeld worden dat Veronese het onderwerp talloze malen op canvas heeft afgebeeld. Maar dan wel telkens op de meer conventionele wijze.

HET LAATSTE AVONDMAAL, VANDAAG

In het Museo dell' Arte Moderna te Rome troffen we een leuke moderne versie aan. Mario Cerdi plaatste de 12 apostelen in twee groepen naast elkaar. Ze zitten blijkbaar niet aan tafel, maar het lijkt er op alsof ze gezamenlijk van een antieke Romeinse latrine gebruik maakten. Van de Christusfiguur is hier geen spoor. Het werk dateert uit 1965. Nu dient er wel bij vermeld te worden dat de ruimte waarin we dit werk aantreffen nogal slordig ingedeeld was. Het is dan ook best mogelijk dat we ergens een verboden deur waren ingegaan waardoor we in het depot waren beland. Iedereen weet dat in Italië zowat alles mogelijk is.

Het onderwerp leent zich ook heel gemakkelijk om er een nieuwe versie van te maken. Meest bekend is wellicht de voorstelling van 12 Hollywoodsterren, geschaard rond Marilyn Monroe. Het is aan de kijker om te bepalen wie hij als Judas aanziet.

De meest recente bewerking dateert van amper enkele weken terug. Bij het bezoek van de Franse president Macron aan zijn Russische ambtgenoot Poetin zaten beide staatsleiders als pestlijders op een grote afstand van elkaar. Het beeld was zo aantrekkelijk dat menig IT-er aan de verleiding niet kon weerstaan om met “knippen en plakken” de leukste composities op het internet los te laten.

Alles zagen we passeren. Van kunstschaatsers tot een tafeltennis- of volleybalnet. Van een verkleumde Bernie Sanders tot een ware ijsbeer. Maar de leukste bijdrage werd geleverd door Leonardo da Vinci* met zijn Laatste Avondmaal. Ik weet niet hoe het nu zit, maar vroeger was het moeilijker om een ticketje te reserveren om in de Santa Maria delle Grazie te Milaan het oorspronkelijke werk te bekijken dan om aan een bak trappist van West-Vleteren te komen in de abdij van Sint-Sixtus. Van die laatste heb ik nog steeds anderhalve bak staan. 12°.

*Foto's Wikipedia; alle andere zijn eigen materiaal

Marc Vandenbon
Auteur van "Innemend Italië"
marc.vandenbon@telenet.be
www.innemenditalie.be

Avondvullende voordrachten:

- Rome, andere paden
- Innemend Italië

Info op aanvraag

